

4-186

ქრისტიანული. საზოგ. გამოცემა № 90.

ილია ჭავჭავაძის

სახალხო მიშლითუკა, № 12.

სარჩოებელად

— — — — —

ავტორის სურათით და მოკლე შილგრაფიით.

— — — — —

ბზილისი

მსწრაფლ-მბეჭდავი „მობისა“, მოსკო
1908

ბრუნე

წერა-კითხვის საზოგადოების წიგნის მაღა- ზასა და იეიდება

„საზოგადოების“ გამოცემანი

1) ახალი ვარიანტი წმ. ნინოს ცხოვრებისა, ე. თაყაიშვილის	40
2) ასპინძის ომი, ი. გოგებაშვილისა	— 7
3) ამბავი ცხოველთა სამეფოსი, რუნბაკინისა	— 50
4) აზიის მათობი, თარგმანი	— 10
5) ამოდის ნათლება, ვაჟა-ფშაველასი	— 15
6) ალი, ნ. ლომოურისა	— 10
7) ბოლოს ყელი, ფ. ქორიძისა	— 20
8) ბუნების ცოდნა, პოლ ბერისა	— 25
9) ბარტეკ ძღვეამოსილი, სენკევიჩისა	— 20
10) ბურჯი ეროვნებისა, ი. გოგებაშვილისა	— 20
11) გეომეტრია, მ. ყიფიანისა	— 50
12) გულივერის მოგზაურობა, თარგმანი	— 30
13) დედა-ენა ი. გოგებაშვილისა	—
14) ერეკლე მეფე და ინგილო ქალი, ი. გოგებაშვილისა	— 5
15) ვეფხის ტყაოსანი, ყვითათვის გადაღებული	— 25
16) ვეფხის ტყაოსანი	— 60
17) ვაი დრონი, დრონი, ფ. ქორიძისა	— 20
18) თხუზულბანი რ. ერისთავისა	— 20
19) „ ბუშკინისა	— 40
20) „ ვაჟა-ფშაველასა	1 — „
21) თავდადებულნი ქართველნი, ი. გოგებაშვილისა	— 7
22) იაფანამ რა ჰქმნა? მისივე	— 5
23) ინდი მინდი, ფ. ქორიძისა	— 30
24) კონა, ი. გოგებაშვილისა	— 40
25) კრილოვის არაკები, აკაკის თარგმანი	— 50
26) კაკო ყაჩაღი, ი. ჭავჭავაძისა	— 5
27) კატალოგი წ. კ. საზოგადოების ბიბლიოთეკისა	— 60
28) მარიამი, ქ. შმიდტისა	— 10
29) მტრედი, ქ. შმიდტისა	— 10
30) მამის ერთგული, ქ. შმიდტისა	— 15
31) მოგონება, ფ. ქორიძისა	— 40
32) მოთხრობანი დ. კლდიაშვილისა	— 30

ილია ჭავჭავაძის

სახალხო ბიბლიოთეკა, № 12.

სარჩოებელად

ბრუნა

ავტორის სურათით და მოკლე ბიოგრაფიით.

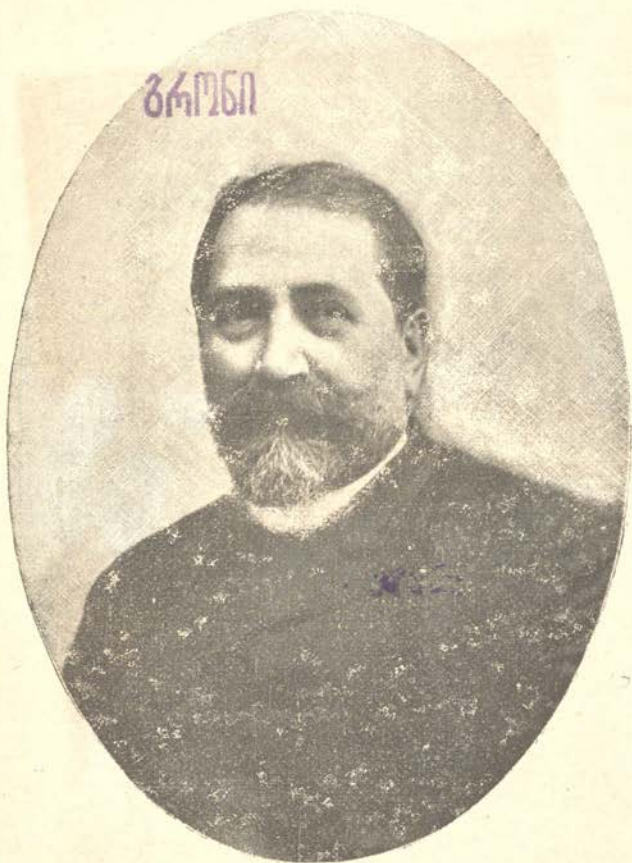

თბილისი

მსწრაფლ-მბეჭდავი „მშობისა“, მოსკოვის ქუჩა, № 5.

1908

გამნი

ილია ჭავჭავაძე.

ილია ჭავჭავაძე

დაიბადა ს. ყვარელში (თელავის მაზრა) 27 ოქტომბერს 1837 წელს. პირველ-დაწყებითი სწავლა მიიღო სახლში; თერთმეტი წლისა მამამ მიაბარა ტფილისის ერთ კერძო პანსიონში, საიდანაც შემდეგ გადავიდა გიმნაზიაში.

1857 წელს გაემგზავრა პეტერბურგს და შევიდა უნივერსიტეტში იურიდიულ ფაკულტეტზე. მეოთხე კურსზე იყო, რომ თავი დაანება უნივერსიტეტის სტუდენტების არეულობის გამო, 1861 წ.

1863 წ. დაარსა ჟურნალი „საქართველოს მოამბე“, რომელიც გამოდიოდა ერთი წლის განმავლობაში.

1864 წ., მთავრობა რომ გლეხების განთავისუფლებას შეუდგა საქართველოში, ი. ჭავჭავაძე გაგზავნილ იქნა განსაკუთრებულ მინდობილებათა მოხელედ ქუთაისის გუბერნატორთან, გლეხებისა და ბატონების ურთიერთობის გამოსაკვლევად.

ამავე წლის ნოემბერში დაინიშნა დუშეთის მაზრის მომრიგებელ შუამავლად, ხოლო 1868 წ. მომრიგებელ მოსამართლედ. 1874 წ. თავი გაანება სახელმწიფო სამსახურს და გადმოვიდა ტფილისში, სადაც მალე დაიკავა სათ. აზნაურობანკის თავმჯდომარის ადგილი.

1885 წ. არჩეულ იქნა წ.-კ. საზოგადოების თავმჯდომარედ და ამ თანამდებობაში დარჩა სიკვდილამდის.

1877 წ. დაარსა ყოველკვირეული გაზეთი „ივერია“, რომელიც შემდეგ გადააკეთა ყოველთვიურ ჟურნალად, ხოლო 1885 წ. დღიურ გაზეთად. 1902 წ. „ივერია“ გადასცა სხვებს.

II

მწერლობა ი. ჭავჭავაძემ დაიწყო 1857 წ., როდესაც „ცისკარში“ დაიბეჭდა მისი რამდენიმე ლექსი. შემდეგ მისი ნაწერები იბეჭდებოდა „საქართველოს მოამბეში“, „დროებაში“, „კრებულში“, „ივერიაში“, „მოამბეში“. მის კალამს ეკუთვნის პოემები: „სურათი ყაჩაღის ცხოვრებიდამ“ (კაკო ყაჩაღი), „დედა და შვილი“, „აჩრდილი“, „დიმიტრი თავდადებული“, „განდევილი“; მოთხრობები: „კაცია-აღამიანი“, „გლახის ნამბობი“, „მგზავრის წერილები“, „გლეხთა განთავისუფლების პირველ დროების სცენები“, „სახჩობელაზედ“, „ოთარაანთ ქვრივი“, „ნიკოლოზ გოსტაშაბიშვილი“, მრავალი პუბლიცისტური, პოლიტიკური და კრიტიკული წერილი: „ცხოვრება და კანონი“, „აი ისტორია“, „სომეხთა მეცნიერნი და ქვათა ღალადი“ და სხ.

ილია ჭავჭავაძე მოჰკლეს 1907 წ. აგვისტოს 30-ს, ს. წიწამურის ახლო. დასაფლავებულია მთაწმინდაზე, ტფილისში.

სარჩობელაშედ

პატარა ამბავი

I

შუა ზაფხული იყო. მინდვრები¹ და ქედები გოლვას სულ მთლად გადაეჰკნო და ფერი ეცვლევინებინა. იმ დღეს, რა დღიღამაც ვიწყობთ ჩვენს ამბავს, ასეთი ცხარე მზე სწვავდა ქვეყანასა, ასეთი პაპანაქება იდგა, რომ დედა-მიწას ბული ასდიოდა, თითქო გახურებული თორწეო. კაცი სიცხისაგან დაოსებული ძლივს სულს იქცევდა. ამისთანა დღეს საქონელ გამოშვებულნი ღვინის ურმები იდგნენ მწკვრივად ლოჭინის ხევის პირს. ხევში წყალი გოლვისაგან ისე მიღეულიყო, რომ ძლივსლა მოიპარებოდა ქვებს შორის რიყეზედ. საცოდავი მეურმეები, ქანც-გაწყვეტილნი სიცხისაგან, გულდაღმა გაშოტვილიყვნენ კონკილაზედ აყენებულ ურმებ ქვეშ. ყველას ეძინა, — მარტო ორიოდ ბიჭი, კალთებ აწეულნი, იდგნენ გუბის პირას და ხის ჯამებით ასხამდნენ წყალს პირ-დაღებულს, დასიცხულს კამეჩებსა, რომელნიც გუბეში ეყარნენ. აქედ პატარა მოშორებით თავი მოეყარათ ხარებსა, ჩამდგარიყვნენ

გუბის პირას, თვალეზ-დახუჭვილნი იცოხნებოდნენ და კუდით იგერიებდნენ მოუსვენარ ბუზებსა.

მზე გადიხარა; თბილმა შეგუბებულმა ჰაერმა მოძრაობა დაიწყო. იმ ენა-ჩავარდნილმა ადგილმა გაიხმაურა. აიშალნენ მეურმეები თვალეზის ფშვინე-ტითა; პირზედ წყალი შეისხეს და შესაბამელად მო-რეკეს საქონელი, რომელიც სიცხის გატეხაზედ მინდვრად გასულიყო და სცოხნიდა გოღვისაგან გამხმარს ბალახსა. „ჰოო, ხიო, პატრონ ძაღლო,“ და სხვა ამისთანა და ამაზედ უა-რესიც ისმოდა მეურმეების ხმაურობაში. როცა შეა-ბეს და წინა მეურმემ შოლტი გამართა, რომ ხა-რებს გაუტყლაშუნოს და დასძრას ურემი, მაშინ უეცრად ხევის ყურედამ ორი ყმაწვილი გამოვიდა გზაზედ. ორივეს ტანზედ სალდათის მაუდის „კურტ-კები“ ეცვათ. ერთს მათგანს თავზედ ეხურა უშვე-ლებელი ჩერქეზული ქუდი. ქუდი ისე ჩამოფხატო-და თავზედ, რომ ცხადი იყო, ქუდის პატრონი სხვა ყოფილა და მხმარებელი სხვაა. მეორეს ეხურა სალ-დათური უწინდებური უკაზიროკო ქუდი.

ჩერქეზულ ქუდიანი თექვსმეტ-ჩვიდმეტის წლი-სა იქმნებოდა, მეორე ან თოთხმეტისა, ან ხუთმე-ტისა. უფროსის სახე არ იყო ძალიან მარილიანი: იმისი სხარტე და ფირფიტა ნიკაპი, იმისი წვრილი სწრაფი და მოუსვენარი თვალი, ჩქარ-ჩქარი თვალთა ხამხამი ცხადად ამბობდა, რომ ამ კაცის კანში რა-ღაც უფხო გულია დამალული. მეორე, — უმცროსი უფროსსა ჰგვანდა კიდევ და არცა ჰგვანდა: ჰგვანდა

ზოგიერთ სახის ასოს მოყვანილობაში, მაგრამ უფრო მარილიანი იყო. ამისი შავი და ღრმა თვალები მკვახედ გამოიყურებოდნენ. წარბ შეკრული იყო და გულ-დახურული, თითქო რაღასაც ითმენსო და თავის-თავს ძალას ატანსო, შინაგანი ამღვრეულობა არავის ამცნოსო. პირველი იმისთანა იერის ყმაწვილი იყო, რომ — კაი კაცის კვალზედ წავიდოდა, შესამჩნევი არა იქნებოდა-რა, ავის კაცის კვალზედ დადგებოდა — ქურდ-ბაცაციობის მეტს ვერაფერს ვერ შესძლებდა. მეორეს კი სხვა ნიშან-წყალი ჰქონდა.

— გამარჯვება თქვენი, უთხრა მეურმეებს უფროსმა.

— აი, გაგიმარჯოთ, — მისცეს პასუხი.

— თქვენ უთუოდ ქალაქს მიდიხართ.

— გამოცანა გერგება, დაუძახა დაცინებით ერთმა მეურმემ.

უფროსმა ღიმილით ჩამოართვა ეს დაცინება და ლაქუციოდა.

უმცროსმა უფრო წარბი შეიკრა და რისხვამ ელვასავით გაურბინა სახეზედ, მაგრამ თავი მალე შეიკავა. ეტყობოდა, რომ გულის მოძრაობას მოერიდა.

— აი დალახვრა ღმერთმა ავი კაცი! — წამოიძახა უფროსმა: ჩვენ თუქურმიშის შკოლაში ვიყავით, ჩვენ ორნივე ძმები ვართ, თავადი-შვილები...

— ბეჟან! დატუქსვის ხმით დაუძახა უმცროსმა თავის ძმას და ისეთის თვალით შეხედა, რომ სიტყვა გააწყვეტინა ეტყობოდა, რომ უმცროსს რაღაც სი-

ტყვა თავისის ძმისა არ მოეწონა და გაწყრა. ბეჟანმა თუმცა პირველში სიტყვა გაწყვიტა, მაგრამ მალე მოუტრიალდა გაწყვეტილს ამბავს და ძმას ყური აღარ ათხოვა.

— ჩვენ ორნივ ძმები ვართ, თავადი-შვილები, განაგრძო ბეჟანმა: მამა-ჩვენმა ქალაქიდან ერთი თუმანი გამოგვიგზავნა, როცა დაგიბოვონო, ერთი რუსის პოვოსკა დაიჭირეთ და წამოდათო. ჩვენც, — აი ამოაგდო ღმერთმა ავი-კაცის ქოქი, — ერთს რუსს გავურიგდით, რვა მანეთი მივეცით, რომ ქალაქში ჩავეყვანეთ. წამოგვიყვანა, გზაზედ ღუქანში დაგვეთრო, გადმოგვეყარა პოვოსკიდან, თითონ შინ დაბრუნდა და ჩვენ ასე გამოგვისტუმრა. ჩვენი ბარგი და რვა მანეთი ფული თან გაიყოლა იმ სულ-ძაღლმა.

უმცროსი მთლად აირია. მიტრიალდა, ზურგი მეურმეებს და თავის ძმას შეაქცია, დაიწყო უაზროდ ყურება და მერე დაჟინებით დააცქერდა ჩამავალს შზესა.

— ერთი ასეთი ბუზმენტიანი ჩოხა გაიყოლია თან ჩემი, რომ ხუთ თუმნადა ღირდა, — დაიწყო ისევ უფროსმა: ჩოხას ჯანი გავარდეს, ის ძველი და სხვა ახალი: მამა-ჩვენი შემძლებელი კაცია...

უმცროსი მოუტრიალდა ძმას უფრო გულ-ამღვრეული და გაჯაფრებული, ვიდრე წინად.

— ბეჟან, გეყოფა, კარგი!.. უთხრა უმცროსმა თითქო წყრომითაც და ვედრებითაც.

ბეჟანმა მაინც კიდევ ყური არ ათხოვა და მოჰყვა ისევ თავისებურად:

— ორის ღღის უქმელები ვართ. ცუდი საქმე დაგვმართა იმ ოჯახ-დაქცეულმა. აბა ეხლა რა უნდა ვქნათ ამ უცხო ქვეყანაში?

— ვაი ჩემს გამჩენს! უპასუხა ერთმა დროულმა მეურმემ: უცხო ქვეყანაში რად იქნებით!.. ასე გონია, სათათრეთში იყვნეთ!.. ეს ქვეყანა საქრისტიანო საქართველოა. პურსაც გაქმევთ, ღვინოსაც დაგალე-ვინებთ და კაი ქეიფსაც გაგაწევინებთ. ვაი ავ-კაცს, რომ თქვენი ცოდვა აჯლია, თორემ თქვენ რა გი-ქირთ? ასე ჩაგიყვანთ ქალაქშია, რომ ქარიც არ მო-გადინოთ.

უმცროსს წარბი გაეხსნა, მოღრუბლულს სახე-ზედ რაღაც სიამოვნების ფერმა გადაჰკრა. ერთობ, მისის სახის მეტყველებამ განცვიფრებული სიხარუ-ლი გამოსთქვა, თითქო ადამიანის გულ-კეთილობას პირველად შეხვდაო და უკვიროს.

იმ დროულმა კაცმა გახსნა ხურჯინი, ერთი შოთი ერთს მისცა, მეორე—მეორესა და ერთი ჩა-რეკა ღვინოც ჩამოუსხა პატარა ტიკჭორიდან.

— ვაი შენს პეტრეს! დაიწყო იმავე დროულმა: ჩვენ დალოცვილს ქვეყანაში შიმშილით ლეკიც არ მომკვდარა, თქვენ რად შეგშინებიათ? შეექცეით, შევილო! ეხლა კი ამ მშრალს პურს პურად-ძვირობა-ში ნუ ჩამოგვართმევთ, ამაღამ კი ასეთს ცხვრის მწვადებს გაქმევთ, რომ ხონთქარმაც კი ტუჩები ილოკოს.

პეტრემ დაისო ორნივე თავის ურემზედ; წასვლა

უთხრეს წინა მეურმესა. დაიძრა ქარვანი ურმებისა. ამტვერდა მშრალი გზა.

იმავე დღეს გლეხის ვახშმოების დროს ამ მეურმეებმა ქალაქის პირში გამოუშვეს ურმები, რადგანაც ღამე იყო, და ქალაქში ღამის ხარჯს საქონლისას მოერიდნენ. მეურმეებმა თითო-თითო ღერი შეშისა შორიდან წამოღებული გადმოიღეს ურმებიდან და ცეცხლი დაანთეს. პეტრემ შესწო მწვადი თავის პატარა სტუმრებისათვის და როგორც შეეძლო გაუმასპინძლდა. ვახშამი სჭამეს, დაღალულნი მეურმეები დაეყარნენ და ძილს მიეცნენ. საქონელი მინდორზედ საძოვნელად გაიშალა. ღამის მეხრეები გვერდთ ედგნენ ყარაულად. პეტრემ ყმაწვილებს ქვეშ გაუშალა თავისი ნაბადი და უთხრა:

— თავადი-შვილები ხართ, ჩვენსავით ცარიელ მიწაზედ გდებას ვერ აიტანთ.

ყმაწვილები დაწვნენ, პეტრეც შორი-ახლო მიეგდო და მკვდარსავით დაიძინა.

გათენდა მტრედის ფრად. მეურმეები აიშალნენ, მაგრამ ჩვენმა პეტრემ თავისი სტუმრები თავის ადგილას ველარა ჰნახა. მიიხედ-მოიხედა და თვალი ველარსად ვერ მოჰკრა.

— ვაი შენ ჩემო თავო! დაიძახა ბებერმა პეტრემ, რაკი გული დააჯერა, რომ ყმაწვილები გაპარულან: აკი არ მომატყუეს ეს დროული კაცი! გაპარულან!.. წაიღებდნენ რასმეს!..

იკრა პეტრემ ჯიბეს ხელი და ორივე მოჭრილი

ჰქონდა. კეთილმა ბერიკაცმა გულ-ნაკლულად ჩაიცინა:

— აკი იმ ძუძუ-მწოვრებმა არ გამქურდეს ეს დროული კაცი! სთქვა ღიმილით და თაკილითაც პეტრემ: ჩემზედ ახია: ისე როგორ დავიძინე, რომ ვერც კი გავიგე. აი დაღახვრა ღმერთმა სიბერე! არა, შეილო, ეხლა ჩემი შეილდი უნდა ძირს დავდო. ტყუილად კი არ მეუბნებოდა ჩემი უფროსი შეილი: მამი,—დაჰბერდი, შორს გზაზედ მეურმობაში ვეღარ გამოდგებიო. აკი ვეღარ გამოვდეგ, მე კი მეგონა აღზევანსაც წავალ-მეთქი კიდეც მარილზედ. ჰაი ტა, ტა, ტა... დავბერდი, დავჩაჩანაკდი... სირცხვილით შინ როგორღა მივიდე. მეურმე კაცი, ქალაქს მიმავალი ღვინის ურმით, გაქურდეს! მერე ვინა? ძუძუთა ბავშვებმა!.. ჯიბე მომჭრეს, ჯიბე. ვაი შენ ჩემო თავო!

— ბევრი წაიღეს? ჰკითხა ვილაცამ.

— სამი და ათი შაური, — მიუგო პეტრემ. აქ, შეილო, სავალალო ეგ კი არ არის, მაგას ვინა სჩივის. ეს სირცხვილი როგორ ვჰამო, როგორ! უსუსურმა ბაშვმა გამქურდა. ვისაც ვეტყვი, დამცინებს, ჯალაბსაც კი სიცილად არ ვეყოფი, მეზობლები ჯავრით გამხეთქენ. ბიჭო, მძინარეს ჯიბეები დამაჭრეს!.. არა, შეილო, რაკი ქართველმა რუსული შლაპკა დაიხურა, იმის საქმე წასულია. ფუ, ეშმაკს! მერე ვინა? ჯერ ტუჩებზედ დედის რძე არა ჰქონდათ შემშრალი... ეს დროული კაცი... აი ტაი, ტაი, ტაი! ღმერთმა იმათ კი შეარგოთ და მე კი ეს სირცხვილადაც მეყოფა და სიცილადაც.

II

გავიდა ოთხი წელიწადი. გაზაფხულის პირი იყო. პეტრე, უწინდელზედ უფრო მიბერებული, ქალაქს მოდიოდა, წისქვილის ქვები უნდა ეყიდნა. მაგრამ როგორ მოდიოდა? იმავე თავმოწონებით, როგორც უწინ, ხოლო ეხლა სხვა მიზეზი ჰქონდა თავმოწონებისა. მას აქედ, რაც ის ხიფათი შეემთხვა, ხელი აიღო მეურმოებაზედ — ვხედავ, აღარ ვარგივარო, ეუბნებოდა ხოლმე თავის შვილს გულის ტკენითა. ეხლა ამის ღვინის ურემზედ მისი უფროსი შვილი უჯდა და ხარ-კამეჩს ისა ჰხმარობდა. თითონ კი გადაებოტნა უშველებელ სავსე რუმებზედ და ყვინსავით გამოქიმული იჯდა. გზის მამალი*) ამის შვილის ურემზედ დაესვათ, პირველობაც ურმის ქარვანში ამის შვილისათვის მიეცათ. პეტრეს ეს ამისთანა პატივი შვილისა და ტოლებში თავგამოსაჩენი ამბავი ძალიან უხაროდა და თავი მოსწონდა. უხაროდა და ჰფიქრობდა: შინ რომ მივალ, ჩემს ბებრუცანა ჯალაბსაც ვახარებო ჩვენის შვილის გაპატიოსნებასაო.

*) ურმის ქარვანი რომ წავა შორს მანძილზედ, ერთ-ერთს ურემზედ მამალს დასმენ ხოლმე, რომ მამლის ყვირილმა გათენება შეატყობინოს ქარვანსა. მეურმეების საათი გზაზედ — მამალია. უფრო ხშირად ვისაც პირველობა აქვს ქარვანში, მამალიც იმას უზის ხოლმე. ურმის ქარვანში პირველობა, ესე იგი, წინა ურმის მეურმოება, გლეხობაში სასახელოა, რადგანაც მარტო კარგს, გზის მცოდნეს, ფხიზელს, სანდო მებრეს და კაი ხარ-კამეჩის პატრონს ანდობენ ხოლმე მაგ პირველობას.

პეტრეს ქალაქში ერთი ორიოდ დღე მოუგვიანდა ქარვანიც დაბრკოლდა რაღაც საქმეზედ და ჯერ არ აპირობდა ქალაქიდამ დაძვრას. ბოლოს სთქვეს: დღეს საღამოზედ მზე რომ გადიხრება, უნდა ქარვანი დაიძვრასო. პეტრემ ნაყიდი წისქვილის ქვები დაუდო ურემზედ და ბაქში მიიტანა, საცა ქარვანი იყო გამოშვებული. შუა დღეც მოტანებული იყო და იმ საღამოს გასვლას აპირებდნენ. პეტრემ სთქვა: მაინც საქმე არა მაქვს-რაო, მოდი ერთი ავლაბრის მოედანზედ გავალ, ქვეყანაა, შევიტყობ რასმესო. მოედანზედ ხალხი ირეოდა როგორც ყოველთვის. ბევრგან ჯგუფ-ჯგუფად იდგნენ და ჟრიაბული და ყაყანი გაჰქონდათ. პეტრეც ერთს ამ ჯგუფში გაერია, ერთი შევიტყო, რას ყაყანებენო. აქ გაიგო, რომ ზარბაზანი გავარდება თუ არა, მახათაზედ ერთს კაცს ჩამოარჩობენო. პეტრეს თავის დღეში არ ენახა ეს ამბავი. გულმა ძალიან გაუწივა იქით.

„ბევრი ვაი-ვაგლახი მინახავს ჩემს სიცოცხლეში, სთქვა გულში: მოდი ესეცა ვნახო.“

სთქვა და გაჰყვა ხალხს, მახათაზედ მიმავალს. მახათაზედ ბუზსავით ხალხი ირეოდა. იქ თავში, ერთს განაპირებულს ადგილს სარჩობელა გაემართათ და გარეშემო ჯარი ედგა. წინ ფართო მოედანი ხალვათად იყო, არავის არ უშვებდნენ ახლო. პეტრემ მიიხედ-მოიხედა, ჰნახა ამოდენა ხალხი, კაცი და დედა-კაცი, და გაუკვირდა.

„ვთქვით, კაცები ჩემსავით თამაშად მოსუ-

ლანო, ამ დედაკაცებს რაღა ღმერთი გასწყრომია-
თო, ეგრე თავი მოუყრიათ! რა მაგათი საქმეაო.“

ბოლოს ამაზედ დადგა, რომ სწორედ ტყუილი
რამ თვალთ-მაქცობა იქნება ჯამბაზასაო.

„არც ეგ არის ურიგო, სთქვა გულში პე-
ტრემ: ეგ კარგიც იქნება, თორემ მართლა კაცის
ჩამორჩობა აბა რა სანახავიაო? კატა ხომ არ არის,
აიღო და ჩამოჰკიდო; რაც უნდა იყოს, ღვთის სული
ადამიანია. კიდევ იმიტომ ამოდენა მანდილოსანს
თავი აქ მოუყრია. დედაკაცის თვალი მსუნაგია
თვალთ-მაქცობაზედ... ახლა იმ სომეხმა რომ მო-
მატყუა, კაცს არჩობენო, რა გაიტანა? აქაო და სო-
ფლეღია, მალე მოტყუვდებაო. ვთქვათ, რომ მოვ-
ტყუვდი, მითამ რაო? თამაშას ხომ ვნახავ... ღვთის
წინაშე კი, იქავ რომ მცოდნოდა თვალთ მაქცობას
ითამაშებდნენ, იქნება არც წამოვსულიყავ, აი! ჰაი,
ჰაი, კაცის გული მაღია, მაღი ცოდვის საქმეზედ.
კაცის დარჩობის სანახავად გამოუქნელ მოზვერსა-
ვით კი გამომიწია და!.. ამ პატარა გულში რამო-
დენა ცოდვა და მადლი ტრიალებს“.

ბევრს რაღაცებს მოსთქვამდა გულში ჩვენი
უსაქმო პეტრე, სრულად დარწმუნებული, რომ აქ
თვალთ-მაქცობა რამ იქნება, თორემ დედაკაცებს აქ
ან რა ხელი აქვთო, ან ვინ მოუშვებდაო.

ბოლოს, ვიღაცამ გაიხმაურა: „მოჰყავთ, მოჰ-
ყავთო“. მიიხედა პეტრემ, ჰნახა, რომ სალდათებს
ერთი ვიღაცა რუსულ ფარაჯაში გახვეული კაცი
მოჰყავთ.

— ჰა, პეტრე!.. არიგებდა პეტრე თავის-თავს: არ გაბრიყვდე, ეშმაკმა არ გაცდინოს, მართალი არ გეგონოს!.. ეგ სულ მაცდურობაა, დაგცინებენ, იტყვიან სოფლელია და მოტყუვდაო.

მაინც კი გაიწია, რომ ახლო ჰნახოს. იმდენი მიძვრა-მოძვრა ხალხში, რომ გაინაპირა თავი. სალდათებმა ზედ გვერდზედ ჩამოუარეს და ჩამოუტარეს ფარაჯაში გახვეული კაცი.

— „აი დალახვრათ ღმერთმა! სთქვა თავის-თავად პეტრემ: მართლა სალდათებს არა ჰგევანან, ე! რა რიგ ჩაუცმევიათ! ი თოფების კერაც რომ უსწავლიათ!.. რას არ მოიგონებენ ე ქალაქის ბიჭები! დახე, სულ რუსის ბიჭებსაც რომ ჰგევანან.

ამ ლაპარაკში რომ იყო, თვალი მოჰკრა ფარაჯაში გახვეულს. ის იყო ოცისა თუ ოც-და-ერთის წლის ყმაწვილი ბიჭი. წვერ-ულვაში ახლად გამოშვებული ჰქონდა და ლეკურად დაყენებული სახეზედ ზაფრანის ფერი ედო. პეტრეს რაღაც ფიქრმა გაურბინა გულში.

— „რა ვქნა? ეს ბიჭი მეცნობა ღმერთო, მომაგონე: სად უნდა მენახოს? ჰკითხა ამაოდ თავის-თავსა, ამაოდ იმიტომ, რომ ვერ მოეგონა, სად ენახა.

— „ეჰ, ქალაქის ბიჭი იქნება ვინმეო, სთქვა ბოლოს: ბაყებში დღეში ათასი კაცი შემოდის და გადის, იქნება იქ მენახოს და გულში ჩამრჩენოდეს, ვინ იცის? არა, რა რიგად გაფითრებულა, მითამ და

მართლა არჩობენ. ჯამბაზი თითონ ეს იქნება სწორედ. არა, შვილოს, ვერ მომატყუებთ!..

— ვუი, ვუი შენს დედას!.. იმახოდნენ მანდილოსნები: რა ახალგაზდა ბიჭი ყოფილა!..

პეტრეს გაუკვირდა ეს ძახილი.

— აი, დედა-კაცები არ არიან, თმა გძელი და ჭკუა მოკლე, სთქვა თავის-თავად პეტრემ: რა მალე მოტყუვდნენ. ხომ თითონაც სუყველანი თვალთმაქცები და კუდიანები არიან, მაგრამ აჰა... ეგენიც კი ტყუვდებიან. მაგრამ იქნება ამათ ჩემი გაბრიყვება უნდათ, სოფლელიაო. ჰა, პეტრევ!... თავს გაუფრთხილდი, არ გაბრიყვდე!.. არ შერცხვე ეს დროული კაცი; ამოდენა ჯარ-ჯამაათის სასაცილოდ არ გაიხადო თავი. დასწყევლოთ ღმერთმა ეს ქალაქელები, კაცი თუ ქალი, რა მალე შეგვატყუებენ ხოლმე სოფლელ კაცს, თითქო შუბლზედ გვეწეროს.

— რა გენადვლებოდა, შე უბედურის დღისავე! ამბობდა ერთი დედა-კიცი ჩადრში გახვეული: შენთვის ყოფილიყავ და ასე დღეში არ ჩავარდნილიყავ. ვაი შენს დედასა, შე საცოდავის შვილო!

— დიალ, მოჰყევ ენა ქარტლობას, ამბობდა გულში პეტრე: სწორედ დაგიჯერე აი. არა, აქაოდა სოფლელი ვარ, არ გამაბრიყვო კი, თუ ღმერთი გწამს ..

— ეგა სთქვი, ეგა და! მაგრამ კაცის წერა რაც იქნება, ის არის, უპასუხა მეორე დედა-კაცმა: საცოდავი წერას აუტანია. მაგრამ ეგ ხომ მოკვდება და

წავა, ვაი მაგის მშობლების ბრალი, რა ცეცხლში ჩაცვივიან! ღმერთო, დაიხსენ ყველა ქრისტიანი.

— ბიჭოს! სთქვა გულში პეტრემ: პირობა შეუკრავთ, თუ რა ღმერთი გასწყრომიათ. აქედამ მოვშორდე, თორემ ერთს სირცხვილს მაჭმევენ ეგ კუდიანები, მე და ჩემმა ღმერთმა.

სთქვა და ადგილი გადინაცვლა.

მივიდა და ჩადგა ახლა სულ სხვა ჯგუფა-ხალხში. აქაც დედაკაცები ბლომად იყვნენ. ერთი გული ეუბნებოდა, მოდი ვკითხავ, რა ამბავია, მეორე კი ეუბნებოდა, სირცხვილია, დამცინებენო.

— რა ახალ-გაზდაა ეგ უბედურის შვილი! სთქვა ერთმა დედა-კაცმა: ჯერ დღე სწორედაც არ გასტენებია და ეგრე აღრე და მალე კი უნდა მზე დაუბნელდეს.

— რა თონეში უნდა იწოდეს ახლა ამისი დედის გული, ღმერთო, მაგისთანა დღეს ნუ შემა-სწრობ!—დაუმატა მეორემ და ჩაიკრა გულში ხელი

— აბაიმე, აბაიმე!.. სთქვა გულში პეტრემ ეხლა კი ცოტა წყენითა: ჩემზედ მოიცალა ამოდენა ხალხმა, თუ რა ამბავია ჩემს თავს. ესე მალე როგორ შეკრა ყველამ პირობა!.. ახა ღმერთო ჩემო! კარგია არა ვკითხე. აბა კიჟინას დამცემდნენ, აი! ჰა, პეტრე, გაფთხილდი, არ გაგაბრიყვონ, სასაცილოდ არ გაიხადო თავი. აი უსაქმურ ხალხს რომ იტყვიან, ეს ქალაქელები არიან: დასწყევლოთ ღმერთმა, ყველამ ჩემზედ არ მოიცალა!

ამბობდა ამას თავის გულში პეტრე და ეგონა,

რომ მართლა და ეს ხალხი ამისათვის არის მოცლილი, სოფლელია და გავაბრიყვოთო. ამათაც გაექცა და ხელახლად გადინაცვლა ადგილი. ძნელი რაჲ არის, როცა გუნება თავში გამწევ ცხენსავით დობოჯავს ჭკუის ლაგამს და ცალ მხრივ გაიწევს.

III

ამასობაში ის, ფარაჯაში გახვეული ბიჭი, მიიყვანეს და სარჩობელას ქვეშ დააყენეს. ცალმხრივ მღვდელი მოუდგა, მეორე მხრივ ვილაცა ჩინოვნიკი. წითელ პერანგა ჯალათი უკან ედგა.

— ე მღვდელი რაღას გაუგოებია, ეუბნებოდა თავის-თავს პეტრე: ტერტერა იქნება, თორემ მართალი მღვდელი ამას რად იკადრებდა. ის წითელ პერანგა ვინ უნდა იყოს? იქნება თავი და თავი ჯამბაზი ეს იყოს.

ჩინოვნიკმა ქალღმრთელი ამოიღო და წაიკითხა.

— ეს თალისმის ლოცვა იქნება, თქვა პეტრემ თავის-თავად: უთუოდ ჯადოს იქმონენ, თორემ აი ენახოთ. მაშ კაი ამბავი იქნება.

მერე მღვდელი რაღასაც ეუბნა ფარაჯაში გახვეულს. პეტრემ თუმცა ყურები აცქვიტა, ფეხის თითებზედაც შედგა, მაგრამ შორს იყო და ვერა გაიგო-რა.

ფარაჯაში გახვეულს გახადეს ფარაჯა, გადააცვეს თეთრი პერანგი თავიდან ფეხებამდე, ასე რომ პირის-სახე აღარ უჩანდა. წითელ პერანგა ჯალათმა

გაასწორა სარჩობელაზედ ყულფი, მერე კიბე მიაღდა სარჩობელის ბოძს. მოუბრუნდა უბედურს, ხელის კვრით წინ წაიგდო, აიყვანა კიბეზედ, მოსწია ყულფი, რომ თავი გააყოფინოს. ხალხს ხმა ჩაუწყდა, თითქო სული შეეხუთაო, თითქო ამოდენა ხალხის გულის ძგერა შედგაო.

ჯალათმა თავი გააყოფინა ყულფში, გამოაცალა კიბე და ჰკრა ხელი. ხალხმა ერთი ღრმად და ყრუდ ამოიქშინა, ისე როგორც ამოიქშენს ხოლმე უეცრად ცხელ-წყალ თავ გადასხმული.

უბედური სარჩობელაზედ ჩამოეკიდა, ქანაობა დაიწყო და ფორთხალი. დიდ ხანს იქნია საწყალმა ფეხები.

— დილამდი რომ სულ ეგრე იქნეო ფეხები, მაინც არ დაგიჯერებ, ამბობდა თავის-თავად პეტრე

ხალხი, წუთის წინად სულ-განაბული, ეხლა მხიარულად ჰყაყანებდა და ჰლაზნანდარობდა კიდევ. დაირღვა ხალხის გროვა, დაიშალა და გაიშალა მინდორზედ. ყველამ თავის სახლისკენ გასწია სრულიად კპაყოფილმა, რომ ეს სამარცხვინო და გულის ამაზრზენი თამაშა ჰნახა. პეტრემ მიიხედ-მოიხედა და ჰნახა, რომ აღარავინ რჩება აქ. ჯარიც წამოვიდა. მარტო ორი ყარაული-და დარჩა სარჩობელასთან იმ წითელ პერანგა კაცმაც გადიცვა რაღაც სხვა ტანისამოსი და გამოსწია. სარჩობელაზედ დარჩა უძრავად დაკიდებული ის უბედურის შვილი. პეტრე გაოცდა.

— ბიჭოს, ეს იყო! სთქვა თავის-თავად: ვერა-

ფერი თამაში იყო. იქნება თვალთ-მაქცობა იმაში იყო, რომ შეცვალეს, კაცის მაგიერ ტომარა ჩამო-
ჰკიდეს, ფეხებს რომ იქნევდა.. მართულებს ვერ
გაუკეთებდნენ თუ!.. მართულებით თუნდ ლეკურსაც
ათამაშებენ. მაინც ვერაფერი ამბავია, ტყუილად
მოვცდი. აი აქ კი მოვტყუვდი. აბა ვგდებულვიყავ
ჩემთვინ ბაკში. ერთი ლაზათიანად გამომეძინა, ისა
არა სჯობდა? მე ვთქვამთ ჰო, ეს ამოდენა ხალხი
რაზედ გაბრიყვდა? ბიჭო, და, იქნება მართლა ჩამოა-
რჩეს!.. ნეტავი მეკითხნა. ეჰ, დამცინებდნენ... ჰა, ვინ
იცის? ე ხალხი რომ ასე ქეიფის გუნებაზეა, მიდის
და მიყაყანებს მხიარულად! ეს რომ მართლა დარჩო-
ბა ყოფილიყო, ქვები ხომ არ არიან, ოჯახ-დაქცეუ-
ლები, ერთს ცვარს ცრემლს მაინც ჩამოაგდებდნენ.
რაც უნდა იყოს ღვთის კერძო აღამიანია, კატა ხომ
არ არი. მაგრამ ე დედა-კაცობას რომ სულ ერთია-
ნად აქ მოეყარა!..

გულში დიდი ეჭვი ჩაუვარდა. ესლა მარტო
იმის დარდი ჰქონდა შეეტყო, რაში ტყუვდებო: იმა-
ში, რომ ეს მართალი თვალთ-მაქცობაა და ტყუი-
ლი ჩამორჩობა, თუ მართალი ჩამორჩობაა. სწორედ
გითხრათ, პირველში მოტყუებას უფრო ჰთაკილო-
ბდა მისი გული: აბა თვალთ-მაქცობამ ტყუილი
მართლად როგორ უნდა მაჩვენოს ამ დროულ კა-
ცსაო. და მართალი კი რომ ტყუილი გამომდგა-
რიყო, ეგ არაფერი; მაგას როგორღაც უფრო ად-
ვილად ჰყაბულობდა ჩვენი პეტრე. მაინც კი ძა-
ლიან უნდოდა შეეტყო მართალი.

ბევრჯელ გაუწია გულმა, მოდი დავეწევი ვის-მე და ვკითხავო; ბევრჯელ მივიდა კიდეც და უნდოდა ეკითხნა თუ არა, შეფერხებულა:—არა, შვილოსა, დამცინებენო, ისევ ჩემს ჭკუას ავყვე, ისა სჯობიაო.

ამ ფიქრებში გართული მიბარბაცებდა ჩვენი პეტრე ავლაბრის ბაკებისაკენ. გზაზედ ღუქანი დაინახა. ღუქნიდამ ხალხის ჟღრიამული გამოდიოდა.—მოდი, შევალ, ერთი ვნახოთ, რას იტყვიან ღღევანდელ ამბავისასაო, იფიქრა: თანაც ცოტად დავნაყარდები, დილას აქედ არა მიჭამია რაო. შევიდა, მოითხოვა ნახევარ ჩარეკი ღვინო, მოათლევინა გამხმარი ზურგიელი, მიჯდა კუთხეში და ქეიფს მიეცა. დაჯდა თუ არა, თითქო ფეხ-და-ფეხ მოჰყვაო, შემოვიდა ერთი ნაბადში გახვეული ყმაწვილი კაცი. ამ ახლად მოსულმა მოითხოვა, საწერ-კალამი, ქაღალდი, დაეყრდო დაზგას და წერა დაიწყო, ჩვენი პეტრე ხელახლად დააცქერდა ახალს სტუმარს. რა ვქნა, სად მინახავს ეს ბიჭიო, იძახდა გულში. თვითონ ბიჭი თავ აუღლებლად სწერდა წიგნსა. ამ ყოფაში კარგა ხანმა გაიარა, პეტრეს დავგიანება აინუნშიაც არ მოსდიოდა და იმ ბიჭის ცქერაში ისე წელა ილოდნებოდა, რომ საღამომდისაც თავის საუზმეს ვერ გაათავებდა. მისი ფიქრა სულ ის ბიჭი იყო: რა ვქნა, მეცნობა და რატომ არ მაგონდებაო, წამ-და-უწუმ ეკითხებოდა თავის-თავს და თვალს არ აშორებდა მზემ კარგა გადაიხარა ჩასავალისაკენ და პეტრე კი იმ ბიჭის ვინაობით გაკვირ-

ვებული არ იძროდა ადგილიდამ. ბოლოს, რომ მეტი გზა აღარ იყო, პეტრე წამოდგა და, იმ ბიჭის ჟამბობით წყურვილ მოუკვლეო, მივიდა, მელუქნეს გაუსწორდა, ერთი კიდევ გადაავლო თვალი იმ ბიჭს და ფუს-ფუსით გაექანა ავლაბრისაკენ. ჯერ ბაკებამდე კიდევ კარგა მანძილი იყო, რომ უეცრად უკანიდამ ვილაცაჰ მხარზედ ხელი დაჰკრა პეტრე მობრუნდა. დაინახა ისევ ის ნაბადში გახვეული ტანად მაღალი ყმაწვილი ბიჭი, თვალეზზედ ქუდ-ჩამოფხატული.

— აჰა, ჩამომართვი ეს წიგნი, უთხრა ყმაწვილმა ბიჭმა და მიაჩეჩა ხელში ქალაღდი: თუ შენ კითხვა არ იცი, წაკითხე ვისმე და ყური კარგად დაუგდე. დღევანდელს ამბავს ამ წიგნიდან შეიტყობ.

სთქვა ესა თუ არა, მაშინვე გამობრუნდა ყმაწვილი ბიჭი და თუქცა ნაბიჯით წამოვიდა, მაგრამ ასე ჩქარა კი, რომ ჩვენი პეტრე სირბილითაც ვერ დაეწეოდა. პეტრემ გაოცებულმა მარტო ესლა მოასწრო ეკითხნა წარმავალისათვის:

— ბიჭო, ვინ ხარ? სახელს მაინც მეტყუდი.

— წიგნი გეტყვის, წიგნი — დაუძახა ნაბდიანმა და გასწია ისე, რომ უკან აღარ მოუხედნია.

ეხლა მოაგონდა პეტრეს, რომ წედან სარჩობელაზედ ერთი ნაბდიანი ბიჭი სულ გვერდთ აეტუზებოდა ხოლმე, საითაც კი წავიდოდა.

— განა არა, სთქვა თავის-თავად: მაშინვე მივხვდი, რაღაც ამბავია. როგორც კრუხი წიწილას, ისე გარს დამტრიალებდა. ნაბდიანი იყო, მაგასავით თვა-

ლებზედ ქული ჩამოფეხატა. სწორედ ისევ ის ბიჭია, თუნდა დაგენადლო.

ვის ენაძღვევებოდა, ეგ არ ვიცი, ხოლო ეგ კი იყო, რომ წიგნი აიღო-დაიღო, გადაატრიალ-გად-მოატრიალა, ჩაიღო ჯიბეში და სთქვა ნატვრითა:

— ახ, ნეტავი წიგნი ვიცოდე და! დღევანდელს ამბავს ამ წიგნიდამ შეიტყობო. იქნება მატყუებს კიდევ. მაგრამ რაო? თავის თავს მოატყუებს, მე რა? თითონ წავიდა, ხომ ვერ დამცინებს.

IV

უფრო გამალებული წავიდა პეტრე ავლაბრის ბაკებისაკენ. გული არ უთმენდა, უნდოდა მალე გაეგო, რა ეწერა წიგნში. ამის შვილმა წიგნი კარგად იცოდა, მღვდელთან იყო ნასწავლი. პეტრე მიდიოდა, მაგრამ გული ფეხს უსწრობდა.

— რა რიგ გაგძელდა ეს ოხერი გზაო, ამბობდა გულში: მივდივარ და ვეღარ მივსულვარო.

ბოლოს, როგორც იყო მივიდა. ოფლო წურ-წურით ჩამოსდიოდა და სულს ძლივს იბრუნებდა დაღალულობისაგან. მიათვალ-მოათვალიერა იქაურობა, ჰნახა, რომ არავინ არის. მეურმეები დაქსაქსულ იყვნენ, ბაზარში გასულიყვნენ, ზოგს რა უნდა ეყიდნა საშინაოდ, ზოგს რა. პეტრეს იამა, რომ არავინ იყო ბაკში, იამა უფრო იმიტომ, რომ ამის შვილი მარტოკა აქ სადმე უნდა ყოფილიყო, რადგანაც ქალაქში იმას არაფერი საქმე ჰქონდა. მართლაც,

იქავ დერეფნის გრილოში იპოვნა შვილი; მიწოლილიყო გრილოში და ეძინა. გააღვიძა.

— ერთი ადგე, ეს წიგნი წაიკითხე, უთხრა პეტრემ და მიაწოდა წიგნი.

შვილმა თვალები მოიფშენიჭა, გაიზმორა და წიგნი ჩამოართვა.

— სად გიპოვნია, მამი? ჰკითხა შვილმა.

— მიპოვნია კი არა! მოვდიოდით და ხელში მამაჩემს, უპასუხა პეტრემ. სხვა რამის დამატება მეტი ეგონა.

შვილმა წიგნი გახსნა, გადაშალა და ასიგნაციები გადმოცვივდა. გაოცდნენ შვილი და მამა, ეს რა ამბავიაო. შვილს ფულის დათვლა უნდოდა, მამა გაუწყრა და ტუქსვით უთხრა მოთმინება-დაკარგულმა:

— რა დროს ეგ არის! ერთი წაიკითხე-მეთქი, რა სწერია. ლამის გული ბუდიდამ ამომვარდეს, ვეღარ მომიტმენია.

შვილმა დაიწყო კითხვა:

„დღეს რომ ყმაწვილი ბიჭი დაარჩეს, ჩემი ძმა იყო“...

— რაო? გააწყვეტინა კითხვა ზარ-დაცემულმა პეტრემ და ელდისაგან გაფითრდა: ჩამოარჩესო!.. მაშ მართალი იყო ის ამბავი!.. მაშ ხალხი რაღას ჰხარხარებდა მერე!.. წაიკითხე, წაიკითხე. ნეტა არ მენახა ..

— მამი, რას ამბობ? ჰკითხა გაოცებულმა შვილმა: რატომ ეგრე დამთხვევით და გადარეულად ჰლაპარაკობ!?

— წაიკითხე-მეთქი, მე ვიცი, რასაც ვლაპარაკობ, — უთხრა პეტრემ წყრომით და გულის აღღლებით. საწყალი ბერი კაცი სულ ორთოდა, თითქო აცახცახებდა.

შვილმა გაიქნივ-გამოიქნივა თავი, — მამა ჩემს ეს რა დამართვიაო, და დაიწყო ისევ კითხვა:

„მამა ჩვენი ერთი ღარიბი აზნაურიშვილი იყო. როცა მოკვდა, ჩვენ ორნი ძმანი პატარები დავრჩით. დედა მალე გაგვითხოვდა, შეირთო ერთი ვიღაც აზნაურიშვილი, ქალაქში მსახურობდა. რაც მამისაგან დედულ-მამული გვქონდა, — ცოტა, მაგრამ იმოდენა, რომ ტკბილის ლუკმის ილაჯი გვქონებოდა — სულ მამინაცვალმა წაგვართვა, დაგვიყიდა, მიცვალ-მოცვალა და ჩვენ ცარიელზედ დაგვსვა. მინამ პატარები ვიყავით, ჩვენ სოფლად ვეყარებით უპატრონოდ და ისინი კი ქალაქში იყვნენ. როცა მოკიდოდნენ, ჩვენ საწყლებს სულ ტყავს გვაძობდნენ ცემითა. შიშველ-ტიტველნი, მშიერ მწყურვალნი ვეზეტებოდით სოფლის ორ-ღობებში უპატრონოდ. ბიჭი იყო შინამოსამსახურე, ჩვენ გვცემდა, მამინაცვალი იყო, ჩვენ გვცემდა, ყველანი შინაურები, ვისაც კი შეეძლო, გვიტყაპუნებდნენ თავში ბევრს უცხოვს, მართალია, ვეცოდებოდით საწყალი ობლები, მაგრამ შველა კი არსად იყო. ბოლოს, რომ ცოტა წამოვიზარდენით, მამინაცვალმა მოგვიშორა თავიდან, მიგვაბარა სალდათის შკოლაში თუქურმიშაზედ, ვაიდან ვუისში ჩავვაგდო. აგვიყროლეს სული რუსულის ლანძღვითა და თრე-

ვითა, ამოგვაჩვენეს სული ცემა-ტყეპითა. ვითმინეთ და ველარ ავითანეთ. დაეკარით ფეხი და გამოვიქცეთ. შევიარეთ ჩვენს სოფელში, ჩვენის ძველის სახლიდამ ბიჭებმა გამოგვყარეს, ერთის ლამის ბინაც არ მოგვცეს. გამოვდით ორნი ობოლნი ამ ტრიალ დედა- მიწაზედ უპუროდ, უფულოდ, უბინაოდ, უნუგეშოდ, უთვის-ტომოდ. ვის შესტკივდებოდა ჩვენთვის გული? ჩვენ ყველასათვის უცხო-ნი ვიყავით, ყველანი ჩვენთვის. გამოვწიეთ ქალაქისაკენ, გაბოროტებულნი, მაელს ქვეყანაზედ გულამღვრეულნი. გადავემტერეთ უსამართლო ქვეყანას, გადავემტერეთ ყველას, მამინაცვალს, დედას, ავსა, კარგსა, შენა და სხვასა. პატარები ვიყავით, ყველა ჰხედავდა, რომ თვალ-ნათლივ გვძარცვავდნენ, არავინ არ გამოგვესარჩლა, არავინ მოგვეშველა, არავინ ხმა არ ამოიღო. ჩვენი ცოდვა ყველამ დაიდო კისრად. მამინაცვალმა კი არა, თქვენ ყველამ გაგვძარცვეთ ჩვენ, თქვენ ყველამ მოგვიღეთ ბოლო. მინამ ცოცხალი ვარ ყველას გადევნბდი და როცა აღარ ვიქნები, იქ, ღმერთს გავცეთ ყველამ პასუხი. სულ ყველანი იქ მივალთ და იქ დავუდგებით ერთმანეთს პირის-პირ. ვნახოთ, ვინ გამოვა მართალი, ვინ მტყუანი. ღმერთი გულის უფრო სინჯავს, მინამ საქმეს; იქ სამართალი არ გაბრუნდდება.

...გახსოვს, ამ ოთხის წლის წინად ლოქინის ხევის პირს რომ ურმები გამოშვებული გქონდათ? გახსოვს, ორი ყმაწვილი რომ მოგადგათ? ისინი ჩვენ ვიყავით, ორის დღის უჭმელები. საწყალმა ჩემმა

ძმამ, ბეჟანს რომ ვეძახოდი, ბევრი ტყუილი ილაპარაკა მაშინ... მე მწყინდა ეგ, მე მაგას ვთაკილობდი, მაგრამ ვერა გავაწყე-რა. ჩემი საცოდავი ძმა უჯათი იყო, თვით-რჯული და ვაი რომ ამასთანავე გულ-ნამცეცაც იყო. ღმერთმა მიპატიოს ის ერთად ერთი სული, ის ერთად-ერთი ჩემი სისხლი და ხორცი, ის ერთად-ერთი ძმა-კაცი, ის ერთად-ერთი ადამიანი ჩემი კეთილის-მყოფელი, ჩემთვის თავდადებული, ჩემი მოსიყვარულე და ერთ-გული. დღეს ჩემის თვალით ვნახე რომ კატასავით დამირჩეს!.. განა ამას შევარჩენ ქვეყანასა, მინამ კაცი მქვიან, მინამ თავზედ ქუდი მხურავს, მინამ პირში სული მიდგა!

„შენ მაშინ გულის-ტკივილით დაგვიურვე. შენ-
 • მა გულ-კეთილობამ კინალამ მადლის შუქი არ ჩააწვდინა ჩემს ბნელს გულამდე, კინალამ შენმა გულ-კეთილობამ არ მომიწადირა. მთელი ღამე არა მძინებია, გამიკრთა მაშინ ძილი, თუმცა ძალიან დაღალული ვიყავ. როცა ჩემი ძმა წამოდგა და შენ ჯიბეების ქრა დაგიწყო, გული დამეთანადრა, ავიმრიზე, თმა ყალბზედ შემიდგა. მაგრამ ხმა არ გაზე, არ გავე, არ დავუშაღე. გაწყდეს, საცა წვრილიამეთქი!... ეგეც ჩემი მძარცველია, ეგ რომ კაცი ყოფილიყო, მე არ გამაძარცვინებდამეთქი.

„გაგქურდეთ და ჩამოვედით ქალაქს. აქ ცოდვაც და მადლიც უფრო ხალვათად დადის. ორივეს დიდი შარა გზა აქვს. მას აქედ დღე არ გამოსულა, რომ არავინ არ გაგვეძარცვოს. ჩვენი დანაკარგი,

ვინც შეგვხვდა, ვაზლვევინეთ. ამით ვირჩენდით თავსა, ამითვე ვიფხანდით ისარ-ნაკრავს, გამწარებულს და გაბოროტებულს გულსა. გული მაინც არ დაგვიცხრა, რაღაცას ღამოდა, საითღაც იწევდა. ვერ დავაამეთ და ვერა...

„ამ ორის წლის წინად ისე მოხდა, თითქო თითონ ბედმა მოგვიყვანა მამინაცვლის სახლშიო. დედა ჩვენი მაშინ შინ არ იყო, სოფელში გაესტუმრებინა ქმარს. შეეუცვივდით ღამე ორნივ ძმანი, მამინაცვალი შემოგვაკვდა, გვინდოდა აგვეკლო იქაურობა და ვეღარ მოვასწარიტ. შეგვიტყეს, პოლიცია თავს დაგვესხა. მე კი გამოვასწარ და ჩემი საწყალი ძმა მოემწყვდიათ და დაექირათ. ბოლო ხომ იცი: დღეს ჩემის თვალით ვნახე, რომ ჩემი ერთადერთი ძმა, ერთად-ერთი კეთილის-მყოფელი კატის კნუტსავით ჩამომირჩეს. თქვენ იდექით და სეირს უყურებდით, მე კი ვუყურებდი და ვიწოდდი .. არ შეგარჩენთ, არა, ამ ამბავს!.. ყველამ უნდა მიზღას ჩემი დანაკარგი. ძმის სისხლს, მინამცოცხალი ვარ, ავიღებ. მძულს ქვეყანა და ადამიანი უფრო. ჩვენ შუა საბოლოოდ ჩავტეხე ხიდი: მე ერთი აქედ პირას დავრჩი, თქვენ მრავალნი იქით. განკითხვის დღემ გამოაჩინოს, საით არიან მართალნი და საით მტყუანნი. ღმერთი გულთა მწილავია: მინამ საქმეს სასწორზედ დასდებდეს, ჯერ გულში ჩახედავს ადამიანს. მე ჩემი გზა მართლის გზა მგონია. მართალი ვარ, თუ მტყუანი,—არ ვიცი. ეს კი ვიცი, რომ ერთი პატარა ძარღვი კიდევ მქონდა გულში და

ისიც დღეს სარჩობელაზედ ჩამწყდა. ამით სამუდამოდ მოვწყდი ქვეყანასა, როგორც წინადვე მოტეხილი ტოტი უკანასკნელ ძაფზედა დაკიდებული. მშვიდობით!.. თუ როდისმე ჩემი ნახვა მოიწადინო, მოდი და მეც ჩემ ძმასავით სარჩობელაზედ მნახე. ჩემი ბოლო ეგ არის.

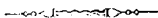
„არ ვიცი რად და ჩემი გული კი იწევდა, რომ შენ წინ გადაშლილიყო. — აჰა გადაგიშალე და ლოდი ამეცალა.“

„შენს სამს და ათ შაურს ერთი ათად გიბრუნებ. შენმა გულ-კეთილობამ რომ ტკბილი ნაღველი ჩამისახა გულში და კინალამ არ დამიმორჩილა, აქამდის კიდევ გულში მიღვივის, როგორც ნაცრის ქვეშ შენახული ნაღვერდალი. ისიც გაქრება, ვიცი. განა შენ კი ამხანაგი არა ხარ ჩემის მამინაცვლისა? განა შენ კი არ დამირჩე ერთად ერთი ძმა? განა შენ კი არ მიიყვანე ის სარჩობელამდე?“

შვილი გაოცდა, მამას ციჰა ოფლმა დაასხა.

— მე რა შუაშია ვარო! დაიძახა კვნესით და თრთოლით შეშინებულმა პეტრემ. პეტრე მთლად ცახცახებდა.

მართლა და ჩვენი ბებერი პეტრე რა შუაში უნდა იყოს...

II

- 33) ნუ მღერი ტურფავ, ფ. ქორიძისა —20
- 34) ნაწყვეტები პოლიტიკურ ეკონომიიდან, ა. წულუ-
კიძისა —50
- 35) ოქროს მოყვარულები, ცშოკესი —15
- 36) რუხი მგელი, გ. წერეთლისა —15
- 37) რვეული — 4
- 38) რუსულ ქართული ლექსიკონი, ჩუბინაშვილისა 2—40
- 39) რობინზონ კრუზე, თარგმანი —30
- 40) სალამური, ზ. ჩხიკვაძისა — 25
- 41) საყმაწვილო მოთხრობანი ეკ. გაბაშვილისა . . . —30
- 42) სეიის გვირგვინი, ქ. შმიდტისა —15
- 43) საყვარელსა განმაშორა, ფ. ქორიძისა —20
- 44) ქართველი პოეტების რჩეული ლექსები, წ. 2 —25
- 45) ქართული სახალხო სიმღერები, ი. კარგარეთელისა—50
- 46) ქართული სიტყვიერების ისტორია, ა. ხაზანაშვი-
ლისა 1—25
- 47) ქართული სიმფონია, ფ. ქორიძისა —25
- 48) ქართველი მწერლები (სურათების ალბომი) . . . —20
- 49) ქართული ეროვნული სიმღერები, დ. არაყიშვილი-
სა —20
- 50) ქართული რომანსი, ზ. ფალიაშვილისა —50
- 51) ყვავილთა შორის, გადმოღებული ს. შუბათელისა —10
- 52) ყოველის მხრიდან, ნ. ლომოურისა —10
- 53) შინაური საქონელი, ი. როსტომაშვილისა . . . —15
- 54) შავი შაში, ფ. ქორიძისა —20
- 55) ჩარლზ პარნელი, თარგმანი —25
- 56) ცა და დეიამიწა, ალ. ივანოვისა —20
- 57) ცისარტყელა, (კრებული ლექსთა და მოთხრობათა) —15
- 58) ქაჯანა, ნ. ლომოურისა — 5
- 59) წიგნის ისტორია, დ. კარიჭაშვილისა —20
- 60) წმ. ნინოს სამი სურათი, ნახატი ზიჩისა . . . —15
- 61) რჩეული ლექსები ილ. ჭავჭავაძისა —7

32) დიდი—ოთხშაბათი, ი. ტატუნაშვილისა	—10
34) შალვა ოდიშელია, გ. გვაზავასი	—50
35) ბუნების მოვლენანი, ს. მესტიაშვილისა	—15
36) კაიაფას ვაჟიშვილი, ნ. ყუბანეიშვილისა	—50
37) მესამე ოქრო, მისივე	— 5
38) „ლექსები ილ. ჭავჭავაძისა	—30

ნაჲიდი წიგნები:

1) გედები, ანდერსენისა	—10
2) კეთილი ბაღი, თარგმანი	—10
3) კანვაზედ საკერი ანბანი, გრ. ტატიშვილისა	—40
4) ბუნება სურათებში, ილ. აღმაზრშვილისა	1—
5) საქართველო XII საუკუნეში, დ. კარეჭაშვილისა	—40
6) Описание рукописей О-ва распростран. грамот.	
7) ქართველი პოეტები, თარგ. გერმანულად	1—25
8) ვეფხის ტყაოსანი გერმანულად	1—50
9) ქართველი ხალხი, ა. ლეისტისა, გერმან.	2—50
10) სპარტაკი, ჯიაკამეტისა	—50
11) კოკორი, ი. გოგებაშვილისა	—10
12) ქართული გრამატიკა, დირისა, გერმანულ.	1—50
13) თხუხულებანი, ნინოშვილისა	1—50
14) ბუს თავგადასავალი, სენტ-ილერისა	—30
15) ანბანი აღნიაშვილისა ა-თანამდე	—90
16) საქართველოს მეფე, ი. ჯავახიშვილისა	—15
17) კბილები და ბისი მოვლა, ი. ახალშენიშვილის თარგ.	—40
18) ჩართული ანბანი, გ. ტატიშვილისა	1—
და სხვა ყოველგვარი ქართული წიგნები.	

13/41

გამოვიდა და იხილება უფელგან

ილ. ჭაუჭავაძის სახალხო ბიბლიოთეკის წიგნები:

1. რჩეული ლექსები	7 კ.
2. კაკო უახადი	5 კ.
3. ღედა და შვილი	3 კ.
4. განდეგილი	5 კ.
5. კაცია ადამიანი	20 კ.
6. გლახის ნაშობობი	20 კ.
7. სარწმუნოებაზე	5 კ.
8. ნიკოლოზ გოსტაშვილი	3 კ.

იბეჭდება და მოკლე დროში გამოვა: აჩრდილი, დიმი-
ტრი თავადაძეშელი, მგზავრის ქორილუში, თთაჩაანთ
ქვრივი, გლახთა განთავისუფლუშის პირველ დროის
სცენიში.

